

Charakteristika výsledků – 4. čtvrtletí 2004

Prezentované výsledky šetření charakterizují (v souladu s uplatněnými mezinárodními metodickými přístupy) populaci žijící pouze ve vybraných bytech. Situace osob bydlících v jiných ubytovacích zařízeních (zejména v hromadných ubytovacích zařízeních), se do výsledků šetření nepromítá. Tato skutečnost pak do určité míry eliminuje některé skupiny osob ze šetření (např. cizí státní příslušníky na ubytovnách, církevní osoby v seminářích apod.).

A. Zaměstnanost

Počet osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním dosáhl ve 4. čtvrtletí 2004 celkem 4732,7 tis., z toho bylo 2682,0 tis. mužů (56,7 %) a 2050,7 tis. žen (43,3 %). V porovnání se stejným obdobím roku 2003 byla celková zaměstnanost o 7,7 tis. vyšší. V relativním vyjádření činil nárůst počtu osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním 0,2 %. Přitom se snížil počet pracujících na dobu určitou v hlavním zaměstnání - ve 4. čtvrtletí 2004 to bylo celkem 358,5 tis. osob (z toho bylo 190,7 tis. žen) - t.j. celkem o 27,2 tis. méně než ve 4. čtvrtletí 2003.

Převážnou část zaměstnaných osob představují **zaměstnanci** (3929,3 tis.) a jejich počet vzrostl proti 4. čtvrtletí roku 2003 o 46,3 tis. Podíl zaměstnanců na celkové zaměstnanosti se zvýšil o 0,8 procentního bodu na 83,0 %. Počet **podnikatelů** dosáhl 779,0 tis., což je o 35,9 tis. méně než ve srovnatelném období roku 2003 a podíl celé podnikatelské sféry se snížil o 0,8 procentního bodu na 16,5 % celkové zaměstnanosti. Snížil se především počet podnikatelů bez zaměstnanců o 30,7 tis. na 559,8 tis. osob a klesl i počet podnikatelů se zaměstnanci o 5,8 tis. na 187,3 tis. Minimálně vzrostl počet pomáhajících rodinných příslušníků (o 0,5 tis. na 31,9 tis). Podíl pracujících v podnikatelské sféře však nadále převyšuje podíl této sféry na celkové zaměstnanosti v průměru za členské státy EU.

Počet osob podle postavení v hlavním zaměstnání

Postavení v zaměstnání	Celkem		Muži		Ženy	
	v tis.	v %	v tis.	v %	v tis.	v %
Zaměstnanci	3929,3	83,0	2105,0	78,5	1824,4	89,0
Členové produkčních družstev	24,1	0,5	15,4	0,6	8,7	0,4
Podnikatelé bez zaměstnanců	559,8	11,8	408,4	15,2	151,4	7,4
Podnikatelé se zaměstnanci	187,3	4,0	145,9	5,4	41,4	2,0
Pomáhající rodinní příslušníci	31,9	0,7	7,1	0,3	24,8	1,2
C e l k e m	4732,7	100,0	2682,0	100,0	2050,7	100,0

Zaměstnanost se snížila v sedmi krajích (NUTS 3), z toho nejvíce v hl. m. Praze (o 8,6 tis.), v Olomouckém (o 6,0 tis.) a v Ústeckém kraji (o 3,5 tis.). Na druhé straně se zaměstnanost zvýšila nejvíce v Moravskoslezském (10,7 tis.) a ve Středočeském kraji (7,6 tis.). Vyšší nárůst počtu zaměstnanců se projevil v Moravskoslezském (14,5 tis.), Jihomoravském (14,3 tis.), Libereckém (9,6 tis.) a Pardubickém kraji (7,9 tis.), naopak úbytek jejich počtu byl patrný nejvíce v Ústeckém kraji (o 4,6 tis.), Olomouckém kraji (o 3,6 tis.) a na Vysočině (o 2,9 tis.).

Při hodnocení vývoje struktury postavení v zaměstnání je nutné respektovat fakt, že publikované údaje jsou zjišťovány podle obvyklého bydliště respondenta, nikoliv podle regionu jeho pracoviště. V hl. m. Praze např. skutečně pracuje podstatně více osob, než je počet obvykle bydlících na území města, kteří mají zároveň zaměstnání (počet pracujících v Praze byl vyšší než počet pracujících s pražským bydlištěm o 95,1 tis. a dosáhl 694,7 tis. osob). Vysoké aktivní saldo dojížděky v Praze se vyskytuje převážně právě v kategorii zaměstnanců (91,9 tis.).

Vyjíždka za prací naopak převyšuje dojíždku především ve Středočeském kraji (záporné saldo dojížděky dosáhlo -55,6 tis., vesměs ve prospěch Prahy), na Vysočině (-11,2 tis.), v Moravskoslezském (-11,0 tis.) a v Ústeckém kraji (-9,4 tis.). Záporné saldo dojížděky se v dalších krajích pohybovalo od -2,4 tis. v Karlovarském kraji po -8,2 tis. v Jihočeském kraji. Přes hranice krajů vyjíždějí převážně zaměstnanci (90,9 % případů mezikrajské dojížděky).

Přírůstek (úbytek) počtu osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním podle postavení v zaměstnání v jednotlivých krajích (4. čtvrtletí 2003 až 4. čtvrtletí 2004, v tis. osob)

ČR celkem		Kraje														
absolutně	v %	Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	
Celkem																
7,7	0,2	-8,6	7,6	2,2	1,6	-3,4	-3,5	4,6	2,0	-1,2	-1,2	5,1	-6,0	-2,3	10,7	
Zaměstnanci vč. členů produkčních družstev																
43,8	1,1	-1,3	-0,5	4,4	-0,7	0,7	-4,2	9,1	6,5	7,2	1,0	14,1	-4,5	-2,6	14,5	
Podnikatelé																
-36,4	-4,7	-7,3	9,0	-2,6	2,8	-3,6	-1,0	-5,2	-4,3	-7,6	-2,3	-8,6	-1,9	0,3	-4,3	

Stále přetrvávají poměrně značné regionální rozdíly ve skladbě pracujících podle jejich postavení v zaměstnání. Podíl zaměstnanců se pohybuje v rozpětí od 78,8 % v hl. m. Praze po 85,8 % v Pardubickém a 87,2 % v Moravskoslezském kraji. Relativně vyšší zastoupení členů produkčních družstev, a to převážně zemědělských, je jednoznačně na Vysočině (3,8 %), v ostatních krajích se pohybuje v rozpětí od statisticky zanedbatelného podílu v Karlovarském a Libereckém kraji a v hl. m. Praze do 0,9 % v Královéhradeckém kraji.

Velké rozdíly jsou u kategorie podnikatelů. Vysoký podíl podnikatelů (bez pomáhajících rodinných příslušníků) je zejména v hl. m. Praze (20,7 % z celkového počtu osob s jediným nebo

hlavním zaměstnáním bydlících na území hlavního města), z ostatních krajů je jejich podíl vyšší ve Středočeském (19,4 %), ve Zlínském (16,9 %) a v Královéhradeckém kraji (15,8 %). V případě středních Čech se projevuje skutečnost, že bývalé okresy Praha - východ a Praha - západ mají výrazně aktivní migrační bilanci s hlavním městem a určitá část pražských podnikatelů získává trvalé bydliště mimo Prahu v uvedených regionech. Nejnižší podíl podnikatelů je v Moravskoslezském (12,2 %), Pardubickém (12,9 %) a Ústeckém kraji (13,5 %). Počet pomáhajících rodinných příslušníků převyšuje počet členů produkčních družstev a jejich podíl na celkové zaměstnanosti v regionech se pohybuje od 0,1 % v Karlovarském kraji po 1,4 % v Ústeckém kraji.

Z hlediska zaměstnanosti mužů a žen v **odvětvové struktuře pracujících** přetrvávají významné rozdíly. U obou pohlaví je nadále největší zastoupení zpracovatelského průmyslu, ale jinak je tomu v zastoupení dalších odvětví (v přílohové tabulce č. 303 je uvedeno podrobnější členění vybraných kategorií Odvětvové klasifikace ekonomických činností, která je kompatibilní s mezinárodní klasifikací NACE, rev. 1.1; podrobněji jsou zde členěna především odvětví zpracovatelského průmyslu a odvětví obchodu).

**Skladba osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním v ČR
podle odvětví činnosti a pohlaví**

Odvětví	Celkem		Muži		Ženy	
	v tis.	v %	v tis.	v %	v tis.	v %
Celkem	4732,7	100,0	2682,0	100,0	2050,7	100,0
z toho:						
Zemědělství, myslivost a souvis. činnosti	158,5	3,3	104,9	3,9	53,5	2,6
Lesnictví, rybolov, chov ryb a souv. činnosti	39,9	0,8	33,8	1,3	6,1	0,3
Těžba nerostných surovin	55,5	1,2	49,7	1,9	5,8	0,3
Zpracovatelský průmysl	1281,3	27,1	795,8	29,7	485,4	23,7
Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	75,1	1,6	60,0	2,2	15,0	0,7
Stavebnictví	451,1	9,5	414,1	15,4	37,0	1,8
Obchod, opravy motor. vozidel a spotř. zboží	634,0	13,4	307,9	11,5	326,1	15,9
Ubytování a stravování	172,9	3,7	83,0	3,1	89,9	4,4
Doprava, skladování a spoje	357,8	7,6	242,2	9,0	115,6	5,6
Finanční zprostředkování	94,9	2,0	35,7	1,3	59,2	2,9
Nemovitosti, pronájem, podnikatel. činnosti	277,1	5,9	155,2	5,8	121,9	5,9
Veřej. správa, obrana, povinné soc. zabezp.	320,8	6,8	176,7	6,6	144,1	7,0
Vzdělávání	283,2	6,0	64,2	2,4	218,9	10,7
Zdravotní a sociální péče, veterin. činnosti	336,3	7,1	66,3	2,5	270,0	13,2
Ostatní veřejné, sociální a osobní služby	189,0	4,0	91,2	3,4	97,8	4,8

Ve struktuře zaměstnanosti podle sektorů výrazně převládají pracující ve sféře služeb (OKEČ G-Q), ve které pracovalo již 56,4 % všech zaměstnaných osob. Naproti tomu v primárním sektoru (OKEČ A,B) pracovalo pouze 4,2 % osob, přičemž podíl starších věkových skupin je v zemědělství podstatně vyšší než v dalších sektorech (více než polovina pracujících je starší než 45 let).

Z meziročního porovnání údajů za 4. čtvrtletí 2003 a 2004 vyplývají značné změny v odvětvové příslušnosti pracujících s jediným nebo hlavním zaměstnáním. Zaměstnanost v **primárním sektoru** (zemědělství, lesnictví, chov ryb) již klesla pod hranici 200 tis. osob (198,4 tis.). Nárůst pracujících v **sekundárním sektoru** (proti 4. čtvrtletí 2003 o 8,1 tis. na 1863,0 tis.) byl ovlivněn především zvýšením zaměstnanosti ve stavebnictví o 12,5 tis. Nejvíce se zvýšil počet pracujících u stavebních montážních prací (o 13,8 tis.), přípravy stavenišť (o 3,8 tis.) a u pozemního a inženýrského stavitelství (o 3,4 tis.). Zaměstnanost se naopak snížila v oblasti dokončovacích stavebních činností (o 5,3 tis.).

Celkově se zaměstnanost v **sektoru služeb** zvýšila o 15,2 tis., ale v jeho jednotlivých odvětvích se počet pracujících vyvíjel protichůdně. Zaměstnanost vzrostla nejvíce ve zdravotnictví (o 27,4 tis.), v odvětví obchodu, oprav motorových vozidel a spotřebního zboží (o 7,4 tis.) a ve vzdělávání (o 4,8 tis.). V kategorii zdravotnictví se nejvíce zvýšila na úseku činností souvisejících se zdravotní péčí (o 27,6 tis.). V rámci odvětví obchodu vzrostl počet zaměstnaných nejvíce v oblasti velkoobchodu s nezemědělskými meziprodukty, odpadem a šrotem (o 3,6 tis.) a ve skupině obchodu s motorovými dvoustopými vozidly (o 3,6 tis.). V kategorii vzdělávání se projevil růst především ve skupině vzdělávání dospělých a jiná vzdělávání (o 2,6 tis.).

Naopak nejvíce meziročně klesla zaměstnanost v odvětví nemovitostí, pronájmu a podnikatelských činností (o 9,6 tis.), a to především ve skupině různých podnikatelských činností (o 11,5 tis.). Značně se snížil počet pracujících v odvětví veřejné správy, obrany a povinného sociálního zabezpečení (o 9,1 tis.), nejvýrazněji u činností pro společnost jako celek (o 21,9 tis.) a v kategorii dopravy, skladování a spojů (o 5,7 tis.), z toho v oblasti komunikací o 3,8 tis.

**Přírůstek (úbytek) počtu pracujících s jediným nebo hlavním zaměstnáním
podle odvětví (4. čtvrtletí 2003 až 4. čtvrtletí 2004)**

Odvětví	Úbytek		Odvětví	Přírůstek	
	abs. v tis.	v %		abs. v tis.	v %
Zemědělství vč. myslivosti	-14,1	-8,2	Zdravotní a sociální péče, veterinární činnosti	27,4	8,9
Nemovitosti a pronájem, podnikatelské činnosti	-9,6	-3,3	Stavebnictví	12,5	2,9
Veřejná správa a obrana, povinné sociální zabezpečení	-9,1	-2,7	Obchod, opravy motorových vozidel a spotřebního zboží	7,4	1,2
Doprava, skladování a spoje	-5,7	-1,6	Vzdělávání	4,8	1,7
Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	-2,7	-3,4	Ostatní veřejné sociální a osobní služby	2,7	1,5
Zpracovatelský průmysl	-1,5	-0,1			
Lesnictví, rybolov, chov ryb	-1,5	-3,5			
Ubytování a stravování	-1,4	-0,8			
Těžba nerostných surovin	-0,3	-0,5			
Finanční zprostředkování	-0,2	-0,3			

Pořadí odvětví podle výše přírůstku resp. úbytku osob v nich pracujících se čtvrtletně mění. V této souvislosti je třeba zdůraznit skutečnost, že hodnota přírůstku či úbytku zaměstnanosti v odvětví se může i významně odlišovat od hodnot vycházejících z jiných zdrojů. To je markantní např. v případě odvětví veřejné správy, kde difference ve vývoji zaměstnanosti proti údajům podnikové statistiky vyplývají mj. ze skutečnosti, že pojetí zaměstnanosti ve VŠPS má obecnější charakter (viz úvod) a bezprostředně se nevztahuje k tzv. evidenčnímu počtu osob.

Zaměstnanci představují rozhodující část pracujících ve všech odvětvích národního hospodářství. Podíl této kategorie je však v odvětvovém pohledu variabilní, což vyplývá z charakteru a koncentrace vykonávaných činností v jednotlivých odvětvích, z požadované úrovně a zaměření vzdělání pracovníků a z řady dalších aspektů. Mimořádně vysoký podíl zaměstnanců je v klasických průmyslových odvětvích s nadprůměrnou velikostí podniků a firem a dále v některých odvětvích terciárního sektoru, ve kterých je vyžadována i specifická odborná kvalifikace, a to především v odvětví vzdělávání a zdravotnictví. Podíl zaměstnanců je samozřejmě vysoký v organizacích, ve kterých je soustředěn výkon veřejné správy.

**Počet zaměstnanců a podnikatelů podle odvětví (hlavní zaměstnání,
4. čtvrtletí 2004, v tis. osob)**

Odvětví	Zaměstnanost celkem	z toho			
		zaměstnanci	podnikatelé		
			celkem	se zaměstnanci	bez zaměstnanců
CELKEM	4732,7	3929,3	747,1	187,3	559,8
z toho:					
Zemědělství, myslivost a související činnosti	158,5	112,8	23,8	5,8	18,1
Lesnictví, rybolov, chov ryb a související činnosti	39,9	26,4	13,5	-	13,5
Těžba nerostných surovin	55,5	54,2	1,0	0,5	0,5
Zpracovatelský průmysl	1281,3	1183,9	91,4	27,2	64,1
Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	75,1	70,7	4,2	0,9	3,3
Stavebnictví	451,1	281,5	164,9	28,2	136,7
Obchod, opravy motor. vozidel a spotř. zboží	634,0	459,0	164,4	51,1	113,3
Ubytování a stravování	172,9	132,8	36,2	17,1	19,2
Doprava, skladování a spoje	357,8	315,9	39,8	9,4	30,3
Finanční zprostředkování	94,9	76,2	18,7	1,7	16,9
Nemovitosti a pronájem, podnikatelské činnosti	277,1	181,9	92,2	16,2	76,1
Veřejná správa, obrana, sociální zabezpečení	320,8	315,8	4,9	1,6	3,2
Vzdělávání	283,2	271,4	11,4	2,9	8,5
Zdravotní a sociální péče, veterinární činnosti	336,3	305,5	28,7	18,0	10,7
Ostatní veřejné, sociální a osobní služby	189,0	137,0	51,3	6,2	45,1

Počet členů produkčních družstev je významnější pouze v několika odvětvích. Jejich četnost však dále klesla v zemědělství o 3,4 tis. na 19,4 tis., ve zpracovatelském průmyslu se o málo zvýšila na 2,5 tis. pracovníků. Počet pomáhajících rodinných příslušníků je vyšší v odvětví obchodu, oprav motorových vozidel a spotřebního zboží (9,3 tis.) a ve stavebnictví (4,5 tis.).

Počet zaměstnavatelů (podnikatelů se zaměstnanci) se snížil ve většině odvětví, nejvíce v oblasti ubytování a stravování a ve zpracovatelském průmyslu. Počet těchto osob se zvýšil výrazněji pouze v odvětví obchodu, oprav motorových vozidel a spotřebního zboží. Úbytek pracovníků na vlastní účet (podnikatelé bez zaměstnanců) byl způsoben zejména snížením počtu těchto osob v odvětví nemovitostí, pronájmu a podnikatelských činností (o 12,9 tis.), v odvětví obchodu, oprav motorových vozidel a spotřebního zboží (o 7,0 tis.) a ve zpracovatelském průmyslu (o 6,0 tis.). Údaje o výši absolutního a relativního přírůstku (úbytku) počtu podnikatelů bez a se zaměstnanci uvádí přehled na následující straně.

Podíl podnikatelů bez pomáhajících rodinných příslušníků již dosáhl ve stavebnictví 36,5 % všech pracujících s jediným nebo hlavním zaměstnáním v odvětví, v lesnictví, rybolovu, chovu ryb a souvisejících činnostech 33,9 %, v odvětví nemovitostí, pronájmu a podnikatelských činností 33,3 %, v ostatních veřejných, sociálních a osobních službách 27,1 % a v odvětví obchodu, oprav motorových vozidel a spotřebního zboží 25,9 %. Nízký je jejich podíl ve veřejné správě, obraně a povinném sociálním zabezpečení (1,5 %) a v oblasti těžby nerostných surovin (1,9 %).

Změna počtu podnikatelů ve vybraných odvětvích v období 4. čtvrtletí 2003 až 4. čtvrtletí 2004

Vybraná odvětví	Podnikatelé v hlavním nebo jediném zaměstnání			
	bez zaměstnanců (na vlastní účet)		se zaměstnanci (zaměstnavatelé)	
	abs. v tis.	v %	abs. v tis.	v %
Zemědělství, myslivost a související činnosti	-3,1	-14,6	-0,6	-9,2
Zpracovatelský průmysl	-6,0	-8,6	-2,2	-7,5
Stavebnictví	-0,1	0,0	-0,9	-3,2
Obchod, opravy mot. vozidel a spotřebního zboží	-7,0	-5,8	3,2	6,6
Ubytování a stravování	2,8	17,0	-2,3	-11,9
Doprava, skladování a spoje	-2,8	-8,3	-2,0	-17,2
Finanční zprostředkování	-3,1	-15,6	0,5	42,3
Nemovitosti a pronájem, podnikatelské činnosti	-12,9	-14,5	-0,8	-4,9
Vzdělávání	0,6	7,3	1,1	60,1
Zdravotní a sociální péče, veterinární činnosti	1,1	11,6	-1,4	-7,3
Ostatní veřejné, sociální a osobní služby	-1,0	-2,2	0,0	-0,2

Celkový počet podnikajících mužů převyšuje počet žen podnikajících ve svém hlavním zaměstnání 2,9 krát, ve skupině podnikatelů bez zaměstnanců 2,7 krát a ve skupině podnikatelů se zaměstnanci 3,5 krát. Kromě celkové převahy počtu podnikajících mužů nad počtem podnikajících žen se projevují u obou pohlaví i rozdíly v odvětvové skladbě této kategorie. Vyšší počet podnikajících mužů je nadále výrazný ve většině odvětví, a to zejména ve stavebnictví, v odvětví obchodu, oprav motorových vozidel a spotřebního zboží a ve zpracovatelském průmyslu. Na druhé straně přetrvává mírná převaha žen - podnikatelek v ostatních veřejných, sociálních a osobních službách a v odvětví zdravotní a sociální péče a veterinární činnosti.

Podnikatelé podle vybraných odvětví a pohlaví

Vybraná odvětví ¹⁾	Celkem v tis.	Podnikatelé - muži				Podnikatelky - ženy			
		bez zaměst.		se zaměst.		bez zaměst.		se zaměst.	
		v tis.	%	v tis.	%	v tis.	%	v tis.	%
ÚHRNEM	747,1	408,4	100,0	145,9	100,0	151,4	100,0	41,4	100,0
Stavebnictví	164,9	134,5	32,9	28,2	19,3	2,2	1,4	-	-
Obchod, opravy motorových vozidel a spotřebního zboží	164,4	76,0	18,6	39,4	27,0	37,3	24,6	11,7	28,2
Nemovitosti a pronájem, podnikatelské činnosti	92,2	43,9	10,7	11,9	8,2	32,2	21,3	4,3	10,3
Zpracovatelský průmysl	91,4	50,4	12,3	23,4	16,1	13,7	9,1	3,8	9,2
Ostatní veřejné, sociální a osobní služby	51,3	17,6	4,3	4,1	2,8	27,5	18,1	2,1	5,1
Doprava, skladování a spoje	39,8	26,3	6,4	8,5	5,9	4,1	2,7	0,9	2,2
Ubytování a stravování	36,2	11,8	2,9	11,2	7,7	7,3	4,8	5,8	14,1
Zdravotní a sociální péče, veterinární činnosti	28,7	4,3	1,1	7,3	5,0	6,4	4,2	10,7	25,9
Zemědělství vč. myslivosti	23,8	14,4	3,5	5,1	3,5	3,6	2,4	0,7	1,6

¹⁾ pořadí podle počtu podnikatelů v odvětví za obě pohlaví celkem

Z údajů Eurostatu vyplývá, že přes pokles podílu podnikatelů na celkové zaměstnanosti, zůstává **podíl podnikatelské sféry v ČR** v porovnání s ostatními členskými zeměmi EU a Norska

nadprůměrný. Poslední kompletní údaje za všechny země jsou k dispozici za 2. čtvrtletí 2003 a pro informaci jsou v následující tabulce uvedeny i poslední dostupné údaje za 2. čtvrtletí 2004, které poskytla většina uvedených zemí.

Podíl podnikatelů na celkové zaměstnanosti v členských zemích EU a Norsku

v %

Země	Období		Země	Období	
	2. čtvrtletí 2003	2. čtvrtletí 2004		2. čtvrtletí 2003	2. čtvrtletí 2004
EU 25	14,7	.	Malta	13,4	14,4
EU 15	14,2	.	Německo	10,4	.
Belgie	13,5	13,0	Nizozemí	10,9	11,6
Česká republika	16,7	16,3	Polsko	21,7	21,1
Dánsko	8,4	7,9	Portugalsko	25,6	24,4
Estonsko	8,1	9,2	Rakousko	10,9	11,5
Finsko	12,3	12,0	Řecko	32,4	.
Francie	10,3	9,6	Slovensko	9,4	11,9
Irsko	16,4	17,2	Slovinsko	9,8	10,1
Itálie	23,2	.	Spojené království	12,0	12,8
Kypr	20,2	20,2	Španělsko	16,8	17,1
Litva	17,1	15,8	Švédsko	10,0	10,1
Lotyšsko	9,6	9,9			
Lucembursko	7,4	.	Norsko	7,0	7,2
Maďarsko	12,8	14,0			

Zdroj: databáze Eurostatu New Cronos

Pozn.: Do celkové zaměstnanosti Eurostat nezahrnuje vojáky v základní službě a osoby v civilní službě. Do podnikatelů nejsou zahrnuti pomáhající rodinní příslušníci.

V civilním sektoru národního hospodářství pracovalo na **plnou pracovní dobu** ve svém hlavním zaměstnání 95,1 % všech osob. Z počtu 229,3 tis. zaměstnaných na **zkrácenou pracovní dobu** bylo klasifikováno jako **podzaměstnaní** 43,5 tis. pracujících (0,9 % z celkového počtu osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním v civilním sektoru). Tři čtvrtiny zaměstnaných na zkrácenou pracovní dobu jsou ženy; ženy výrazně převládají ve skupině podzaměstnaných (82,0 %).

Souběžně se svým hlavním zaměstnáním pracovalo v rámci civilního sektoru v **druhém (dalším) zaměstnání** ve 4. čtvrtletí celkem 114,4 tis. osob a četnost této kategorie pracujících se meziročně snížila o 6,6 tis. Podíl mužů činil 64,5 %, na rozdíl od hlavního zaměstnání jsou zde mnohem významněji zastoupena zaměstnání na dobu určitou (20,3 %). Počet osob s druhým zaměstnáním je vysoký zejména v hl. m. Praze (21,3 tis.), v ostatních krajích převyšuje hranici 10 tis. v Jihomoravském (10,4 tis.) a v Moravskoslezském kraji (10,3 tis.).

Obdobně struktura ekonomického postavení osob vykonávajících druhé zaměstnání je proti hlavnímu zaměstnání podstatně odlišná. Počet zaměstnanců, kteří představují 37,6 % všech osob ve druhém zaměstnání (43,0 tis.), se proti 4. čtvrtletí 2003 snížil o 3,8 tis. Počet podnikatelů vč. pomáhajících rodinných příslušníků ve druhém zaměstnání klesl o 2,8 tis. a jejich podíl na celkovém úhrnu druhých zaměstnání je 62,3 %. Nejčetnější skupinou jsou podnikatelé - muži (celkem 50,0 tis. vč. pomáhajících rodinných příslušníků, tj. 67,7 % mužů s druhým zaměstnáním).

Druhá zaměstnání ovlivňují výši celkové zaměstnanosti v ostatních veřejných, sociálních a osobních službách (celkem 13,4 tis.), v odvětví obchodu, oprav motorových vozidel a spotřebního zboží (13,0 tis.), ve vzdělávání (11,4 tis.) a zvláště pak v odvětví nemovitostí, pronájmu a podnikatelských činnostech (21,5 tis.), ve kterém tyto osoby představují 7,8 % počtu osob s hlavním zaměstnáním v odvětví. Je však třeba respektovat velkou diferenci v průměrné délce odpracované doby v hlavním a vedlejším zaměstnání.

Průměrná **obvyklá délka týdenní pracovní doby** dosáhla v civilním sektoru u osob s **jediným nebo hlavním zaměstnáním** 41,9 hod. Počet těchto hodin představuje průměrný počet hodin, které osoba normálně v týdnu odpracuje včetně pravidelných přesčasů bez ohledu na to, zda byly zaplacený, ale není do nich zahrnována doba strávená cestou z domova na pracoviště a zpět a přestávka na hlavní jídlo. **Skutečně odpracovaná doba** v referenčním období byla nižší (38,6 hod.). Osoby pracující ve svém hlavním zaměstnání na plný úvazek odpracovaly týdně obvykle 42,8 hod., osoby pracující ve svém hlavním zaměstnání na zkrácenou pracovní dobu odpracovaly 23,5 hod. Z osob pracujících na plný úvazek vykázalo nejvyšší obvyklý počet odpracovaných hodin odvětví činností domácností (47,5 hod.), nadprůměrný počet hodin uvedli i pracovníci ve stavebnictví (46,0 hod.), v oblasti ubytování a stravování (45,9 hod.) a v odvětví nemovitostí, pronájmu a podnikatelských činností (44,7 hod.). Skutečně odpracovaná délka pracovní doby u druhých zaměstnání činila v referenčním týdnu průměrně 12,3 hod.

V rámci šetření podnikatelé uvádějí, že jejich činnost je časově značně náročná. Průměrná týdenní pracovní doba podnikatelů převyšovala průměrnou týdenní dobu zaměstnanců s plným úvazkem o více než pětinu.

Podíl druhých zaměstnání na celkovém rozsahu vykonávané práce je zřejmý z následující tabulky, kde jsou kromě rozsahu vykonávané týdenní práce podle velikosti úvazku uvedeny i odpovídající četnosti pracujících.

Průměrná obvyklá délka týdenní pracovní doby a počty pracujících podle postavení v zaměstnání v civilním sektoru národního hospodářství (4. čtvrtletí 2004)

Postavení v zaměstnání (bez nepracujících 4 týdny a více)	Hlavní zaměstnání		Druhé zaměstnání ¹⁾
	plná prac. doba	zkrác. prac. doba	
Počty pracujících v tis.			
Zaměstnaní celkem v tom :	4486,0	229,3	114,4
Zaměstnanci	3724,7	187,8	43,0
Členové produkčních družstev	22,2	1,9	0,1
Podnikatelé vč. pomáhajících rod. přísl.	739,1	39,6	71,3
Průměrná obvyklá délka týdenní pracovní doby v hod.			
Zaměstnaní celkem v tom :	42,8	23,5	12,3
Zaměstnanci	41,3	23,9	12,6
Členové produkčních družstev	41,3	24,4	12,0
Podnikatelé vč. pomáhajících rod. přísl.	50,5	21,2	12,1

¹⁾ skutečně odpracovaná doba

Míra ekonomické aktivity za celé národní hospodářství (podíl počtu zaměstnaných a nezaměstnaných k počtu všech osob starších 15-ti let v %) dosáhla za obě pohlaví 59,3 % a proti 4. čtvrtletí 2003 se snížila o 0,1 bodu. Vysoká míra ekonomické aktivity je ve skupině 30-44 letých osob, ve které je podíl ekonomicky neaktivních mužů mimořádně nízký (3,2 %) a podíl ekonomicky neaktivních žen v této věkové kategorii dosahuje 16,9 %. Nízká míra ekonomické aktivity je charakteristická pro nejmladší skupinu 15-29 letých, protože tyto osoby se často ještě připravují na povolání.

**Míra ekonomické aktivity podle věku a pohlaví
(4. čtvrtletí 2004)**

Pohlaví	Celkem	Věková skupina			
		15 - 29	30 - 44	45 – 59	60 +
Muži	68,6	61,3	96,8	88,8	14,2
Ženy	50,6	44,4	83,1	73,7	5,0

Z osob zaměstnaných v civilním sektoru NH si v referenčním období hledalo jiné nebo další zaměstnání 92,9 tis., z toho mužů bylo 48,0 tis.; převážně se jedná o osoby, které si přejí zlepšit své pracovní podmínky (vyšší výdělek, lepší pracovní doba, dojíždka, náplň práce – 54,9 tis.). Jako důvod hledání jiného, případně dalšího zaměstnání přetrvává kromě přání lepších pracovních podmínek i nebezpečí nebo jistota ztráty či ukončení současného hlavního zaměstnání (19,2 tis.). Aktivita zaměstnaných při hledání jiného nebo dalšího zaměstnání byla relativně nejvyšší ve Zlínském kraji (2,9 % všech osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním v civilním sektoru), v Olomouckém (2,5 %) a v Pardubickém kraji (2,4 %).

B. Nezaměstnanost a ekonomická neaktivita

Počet **nezaměstnaných**, vypočtený na základě výběrového šetření pracovních sil, dosáhl ve 4. čtvrtletí 2004 celkem 420,2 tis. osob (z toho 224,3 tis., tj. 53,4 %, byly ženy) a proti 4. čtvrtletí 2003 se zvýšil o 5,7 tis. osob (mezi nezaměstnané jsou zahrnuty i osoby, které práci již našly a jsou schopny nástupu do dvou týdnů). Ve většině věkových skupin produktivního věku kromě mladých ve věku 15-24 let a osob v předdůchodovém a důchodovém věku 55-64 let jsou počty nezaměstnaných žen vyšší než počty mužů. Celkový meziroční přírůstek nezaměstnanosti se však projevil výhradně v mužské složce populace. Odhad počtu nezaměstnaných se změnou pracovní schopností činil 39,9 tis. osob (9,5 % z celkového počtu nezaměstnaných).

Vysoký přírůstek nezaměstnanosti se projevil ve věkovém intervalu 20-64 let. Tento nárůst byl způsoben především zvýšením počtu nezaměstnaných dříve pracujících a kromě toho i nárůstem počtu nezaměstnaných absolventů škol a přírůstkem počtu nezaměstnaných mladých matek, které se chtějí po narození dítěte nebo po rodičovské dovolené vrátit do zaměstnání. Problematická je situace mužů i žen ve věku 55-59 let, když počet nezaměstnaných na hranici produktivního a poproduktivního věku vzrostl proti 4. čtvrtletí 2003 o 4,2 tis. osob. Mírně se zvýšil i počet nezaměstnaných ve skupině osob 60letých a starších.

Počet osob se základním vzděláním dosáhl 105,7 tis. (tj. 25,1 % úhrnu nezaměstnaných), vysoké bylo zastoupení nezaměstnaných absolventů středních škol bez maturity (202,4 tis., tj. 48,2 % všech nezaměstnaných). Skladba nezaměstnaných mužů podle vzdělání se proti vzdělanostní skladbě nezaměstnaných žen částečně liší. Zatímco u mužů jednoznačně převládají nezaměstnané osoby se základním vzděláním (24,1 %) a absolventi středních škol bez maturity (52,2 %), u žen kromě těchto dvou skupin (26,1 %, resp. 44,7 %) jsou výrazně zastoupeny i ženy s úplným středním vzděláním s maturitou (26,7 % nezaměstnaných žen).

Počet nezaměstnaných, kteří již dříve pracovali a ukončili své bývalé zaměstnání před méně než osmi lety, činil 318,2 tis. a zvýšil se proti 4. čtvrtletí 2003 o 2,1 tis. osob. Podle zjištěné odvětvové příslušnosti nezaměstnaní dříve pracovali nejčastěji ve zpracovatelském průmyslu (103,6 tis.), v odvětví obchodu, oprav motorových vozidel a spotřebního zboží (50,1 tis.) a ve stavebnictví (25,4 tis.).

Podle klasifikace vykonávaného zaměstnání dříve pracovaly tři čtvrtiny nezaměstnaných v těchto čtyřech hlavních třídách KZAM (ISCO-88): pomocní a nekvalifikovaní pracovníci (74,0 tis.; 23,3 % z úhrnu dříve zaměstnaných), řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé a opraváři (63,4 tis.; 19,9 %), provozní pracovníci ve službách a obchodě (56,8 tis.; 17,8 %) a jako obsluha strojů a zařízení (45,8 tis.; 14,4 %).

Růst celkové nezaměstnanosti byl ovlivněn hlavně zvýšením počtu **dlouhodobě nezaměstnaných** (jeden rok a déle) o 14,0 tis. na 219,2 tis., když jejich podíl přesáhl polovinu celkového počtu nezaměstnaných (52,2 %). Růst dlouhodobé nezaměstnanosti se výrazně projevil u mužů ve věkové skupině 20-29 let (o 8,1 tis.) a 40-49 let (o 3,4 tis.) a u žen ve věku 20-29 let (o 6,2 tis.) a 50-59 let (o 4,2 tis.). Počet nezaměstnaných déle než čtyři roky vzrostl o 10,0 tis. na 62,6 tis. (14,9 % z celkového počtu nezaměstnaných).

Nezaměstnaní podle délky hledání zaměstnání (4. čtvrtletí 2004)

v tis.

Celkem	do 3 měsíců	3 až 6 měsíců	6 měs. až 1 rok	1 až 2 roky	2 roky a více	Nezjištěno
420,2	59,0	54,0	87,8	81,0	138,2	0,3

Obecná míra nezaměstnanosti (ILO) dosáhla podle výsledků výběrového šetření 8,2 % a proti stejnému období minulého roku se ve srovnatelné metodice zvýšila o 0,1 bodu. Odlišná metodika zjišťování se bezprostředně promítla do difference mezi výší obecné míry nezaměstnanosti (ILO) a míry registrované nezaměstnanosti MPSV. **Čtvrtletní míra registrované nezaměstnanosti MPSV podle původní metodiky** platné do června roku 2004 dosáhla 10,0 % a stagnovala na úrovni 4. čtvrtletí 2003. **Míra registrované nezaměstnanosti MPSV podle nové metodiky**, založené na kvantifikaci dosažitelných uchazečů o zaměstnání, dosáhla ve 4. čtvrtletí hodnoty 9,0 %. Přitom je třeba brát v úvahu rozdílnou náplň jak čístatelů, tak i jmenovatelů obou ukazatelů (viz metodické vysvětlivky na str. 9 a 10).

Převážná část nezaměstnaných (73,3 %) jsou osoby se středním vzděláním bez maturity nebo se základním vzděláním. Tato skutečnost se projevila i ve značné diferenciaci míry nezaměstnanosti vypočtené pro jednotlivé stupně vzdělání. Nejnižší míru nezaměstnanosti mají trvale vysokoškoláci (2,2 %) a osoby se středním vzděláním s maturitou (5,3 %). Vysoká míra nezaměstnanosti přetrvává ve skupině osob se základním vzděláním (26,8 %) a nadprůměrná je i ve skupině osob se středním vzděláním bez maturity, převážně vyučených (9,1%).

Pro ověření spolehlivosti výběrového zjišťování ČSÚ pravidelně provádí analýzu a následné porovnání údajů a ukazatelů zjištěných na základě VŠPS s údaji a ukazateli vycházejícími z evidence úřadů práce. Pro tyto účely je dále uveden rozklad kategorie nezaměstnaných a kategorie registrovaných uchazečů o zaměstnání podle výsledků VŠPS.

Skladba registrovaných uchazečů o zaměstnání a nezaměstnaných zjištěná podle VŠPS (4. čtvrtletí 2004, v tis. osob)

Kategorie	Počet
I. Osoby, které uvedly registraci na ÚP	425,5
v tom:	
a) splňující podmínky ILO pro zařazení mezi nezaměstnané	363,0

b) nesplňující podmínky ILO	62,5
z důvodu:	1,2
- v referenčním týdnu pracovaly	40,9
- nehledaly si v posledních 4 týdnech práci	20,4
- nejsou schopny nástupu do 14 dnů	
II. Nezaměstnaní splňující podmínky ILO neregistrovaní na ÚP	57,1
III. Celkový počet nezaměstnaných podle ILO (I.a + II.)	420,2
IV. Ostatní nepracující neregistrovaní na ÚP, kteří	
- hledají práci nebo již práci našli, ale nejsou schopni nástupu do 14 dnů	7,2
- nehledají práci, ale pracovat by chtěli	266,8
z toho: schopni nástupu do zaměstnání do 14 dnů	52,4

V hodnoceném období dosáhl počet registrovaných uchazečů o zaměstnání podle skutečné evidence na úřadech práce 523,8 tis. osob, srovnatelný ukazatel zjištěný výběrovým šetřením (počet registrovaných uchazečů) se tedy lišil o 98,3 tis. Odchylna mezi nezaměstnanými VŠPS a uchazeči o zaměstnání MPSV se vyskytuje dlouhodobě a lze předpokládat, že vedle odlišného metodického vymezení ukazatelů je ovlivněna dalšími faktory:

- ČSÚ zařadil otázku o tzv. obvyklém ekonomickém postavení respondentů již od roku 1993. Tato otázka předcházela otázkám vztahujícím se k referenčnímu týdnu a v určité míře tak ovlivňovala odpovědi respondentů o jejich skutečné ekonomické aktivitě v referenčním období. Eurostat zařadil otázku o obvyklém postavení do svého standardu v roce 1998, ale až za otázky vztahující se k referenčnímu týdnu. Od 1. ledna 2002 byl plně harmonizován dotazník VŠPS se standardem Eurostatu včetně pořadí otázek kladených respondentovi. Prioritou je dotaz na **ekonomickou aktivitu respondentů v referenčním týdnu**. Jestliže respondent uvedl, že v tomto týdnu **pracoval alespoň 1 hodinu**, je striktně podle metodiky ILO klasifikován jako osoba v zaměstnání. Stávající forma dotazníku znamená, že kladná odpověď na zaměstnání v referenčním týdnu v určité míře ovlivňuje následné odpovědi na otázky o obvyklém ekonomickém postavení a především o jejich registraci na úřadech práce. V současné době se však již projevuje tendence sblížení obou měr nezaměstnanosti.

Vzhledem k nutnosti dodržení anonymity a dobrovolnosti účasti ve výběrovém šetření nemá ČSÚ možnost porovnávat zjištěné údaje s jinými zdroji, např. s evidencí úřadů práce. Z vývoje difference mezi počty registrovaných uchazečů o zaměstnání na úřadech práce a počtu těchto uchazečů zjištěného ve výběrovém šetření lze usuzovat, že vliv obsahové změny dotazníku se projevil ve snížení počtu nezaměstnaných ve VŠPS v rozmezí 30-50 tis. osob.

- od roku 2000, kdy jsou k dispozici porovnatelné údaje, vzrostl počet nevyšetřených domácností a situace se zhoršila zejména po SLDB 2001. Relativně vyšší **míra neodpovědi** je způsobena vysokým podílem prázdných bytů ve výběrovém souboru a hlavně kategorickým odmítnutím spolupráce. Je možné předpokládat, že sociální skladba domácností, které nechtěly spolupracovat, se částečně liší od sociální struktury vyšetřených domácností a je v nich nadprůměrně zastoupena skupina nezaměstnaných, kteří odmítají komunikovat v rámci výběrového šetření. Díky zintenzivnění kontaktů terénních pracovníků statistiky s domácnostmi respondentů non-response v posledních čtvrtletích šetření klesla, i když celková nezaměstnanost roste.

Rozdíly údajů o nezaměstnanosti mezi oběma zdroji jsou obvyklé i v ostatních členských a kandidátských zemích EU. Přitom je třeba poznamenat, že některé členské země EU obě míry nezaměstnanosti oficiálně nepublikují.

Počet **osob ekonomicky neaktivních** ve věku 15 a více let (podle metodiky výběrového šetření se jedná o osoby, které neměly zaměstnání a nehledaly si zaměstnání v průběhu posledních

čtyř týdnů nebo nesplňovaly všechny podmínky pro zařazení mezi nezaměstnané) se zvýšil za rok o 15,2 tis. a dosáhl ve 4. čtvrtletí 3534,3 tis. osob. Četnost této kategorie je ovlivněna především počty důchodců a počty osob připravujících se na výkon svého budoucího povolání. Zatímco počet žáků základních škol se snížil o 0,8 tis. a počet učňů o 7,2 tis., počet studujících na středních školách se zvýšil o 5,1 tis. na 378,7 tis. Počet studentů na vysokých resp. vyšších odborných školách vzrostl o 26,4 tis. na 258,5 tis., počet osob absolvujících jiný druh vzdělávání mimo pravidelné školní vzdělávání se snížil o 2,5 tis. na 11,6 tis.

Počet nepracujících osob v řádném starobním důchodu, které si aktivně nehledaly práci, se zvýšil o 4,4 tis. na 1820,4 tis. a počet osob v předčasném starobním důchodu se snížil o 1,1 tis. na 74,7 tis. Dále vzrostl počet osob v invalidním důchodu (o 11,5 tis. na 317,5 tis.). Tyto údaje nemohou přesně korespondovat s počty žáků a studentů podle statistiky MŠMT resp. s počty důchodců podle evidence MPSV ČR, protože žáci, studenti nebo důchodci, kteří v referenčním týdnu splňovali kritérium pro zařazení mezi osoby v zaměstnání nebo nezaměstnané, nejsou vykazováni jako ekonomicky neaktivní. Z ostatních skupin ekonomicky neaktivních byl výraznější pokles počtu žen, které pečovaly o rodinu nebo byly v domácnosti (o 8,6 tis. na 322,3 tis.).

Rychlejší růst počtu nezaměstnaných a ekonomicky neaktivních než zvýšení počtu zaměstnaných se projevil v meziročním poklesu **míry zaměstnanosti 15letých a starších** (podíl počtu osob s hlavním zaměstnáním na počtu bydlících 15letých a starších) z 54,6 % na 54,5 %. Pro porovnatelnost s dalšími státy EU uvádíme také **míru zaměstnanosti osob 15-64letých**, která se meziročně nezměnila a činila ve 4. čtvrtletí 2004 64,5 %.

V rámci úplné harmonizace národního dotazníku se standardem EU jsou ve výběrovém šetření zjišťovány údaje i za **osoby, které nepracují, aktivně práci nehledají a nesplňují tak podmínky ILO pro nezaměstnané**, ale přitom uvádějí, že by chtěly pracovat. Tyto ekonomicky neaktivní osoby představují potenciální pracovní rezervu. Ve 4. čtvrtletí roku 2004 činil jejich počet 289,7 tis., tj. o 10,2 tis. více než ve stejném období roku 2003. Velký počet těchto osob je ve věkové skupině do 24 let (101,3 tis.), kdy se převážně jedná o studenty a učně. Relativně značný počet 25-34letých (celkem 50,8 tis.) vyplývá z vysokého počtu žen na rodičovské dovolené nebo v domácnosti, které mají zájem o své pracovní uplatnění. Počet zájemců o zaměstnání stoupá ve věku 50 a více let. V pětileté skupině 50-54 let je to 18,0 tis. a ve skupině 55-59 let 30,0 tis. Ve skupině 50-54 let se jedná převážně o invalidní důchodce a ve skupině 55-59 let o osoby v řádném a předčasném starobním a invalidním důchodu. Ve skupině šedesátiletých a starších to bylo 50,9 tis., když rozhodující část zájemců o práci jsou starobní důchodci.